

Nr 26.

Ankom till riksdagens kansli den 13 maj 1916 kl. 4 e. m.

Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i syfte att villkor om fullgjord skatteplikt må komma till användning vid fastställande av kontrollföreskrifter för utminutering av brännvin.

Närvarande: herrar K. G. Karlsson, Nilsson i Bonarp *), Ollas A. Ericsson, Lyckholm, Antonsson *), K. A. Nilson, frih. Fleming, Jeansson i Kalmar, Rune, Källman, Jonsson i Hökhult, Elof Ljunggren, Forssman *), Petrén *), Månsson *), Jönsson i Revinge, Holmström *), von Hofsten och Uddenberg.

*) Icke närvarit vid justeringen av betänkandet.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 65, har herr *Ernst Lindblad* hemställt »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att vid fastställande av kontrollföreskrifter för utminutering av brännvin även villkoret om fullgjord skatteplikt må komma till användning».

Beträffande motiveringen för detta förslag får utskottet hänvisa till motionen.

Vid avgivande av yttrande över föreliggande motion har utskottet ansett sig böra till en början meddela, i vilken utsträckning brännvinsförsäljningsbolagen fastställt fullgjord skatteplikt såsom villkor för rätt att å utminuteringsställe inköpa spritdrycker. Uppllysning härom har utskottet vunnit genom en inom kontrollstyrelsen uppgjord, till utskottets

Kontrollstyrelsens utredning.

förfogande ställd promemoria med bilagor, innefattande resultatet av en av styrelsen gjord utredning i berörda ämne. I nämnda promemoria meddelas, att kontrollstyrelsen hos de 124 brännvinsförsäljningsbolag, som idka utminuteri av brännvin, begärt svar på frågan, huruvida bolaget uppställt som regel att såsom kund ej godkänna person, vilken häftar för oguldna kommunalutskylder, samt att på denna fråga 47 bolag avgivit jakande och 74 nekande svar, under det att 3 bolag lämnat frågan obesvarad. Av sistnämnda bolag lära emellertid, enligt vad i promemorian uppgives, 2 hava uppställt den nämnda regeln.

Såsom belysande det intresse, som från kommunalt håll visats för regelns uppställande må nämnas, att, på sätt framgår av de vid promemorian följande bilagorna, framställning om skattestreckets införande lär hava gjorts från intresserade kommuners sida hos 41 av de 49 bolag, vilka anses hava infört strecket, samt hos 34 av de 74 bolag, vilka icke infört detsamma. Det upplyses därjämte i promemorian, att 18 av de bolag, vilka besvarat den ovan omnämnda frågan nekande, meddelat, att de vid prövning av framställning om erhållande av inköpsbevis taga hänsyn till, huruvida sökanden häftar för oguldna utskylder.

*Det i motionen
omförmälda
besvärsmålet.*

Utskottet har vid den föreliggande frågans behandling vidare tagit del av handlingarna i det besvärsmål, som omförmäles av motionären. En kort redogörelse för vad nämnda handlingar innehålla torde här vara på sin plats.

Stadsfullmäktige i Ystad hade tillstyrkt antagandet av ett av Ystads spritförsäljningsaktiebolag avgivet anbud om övertagande av brännvinshandeln i staden för år 1916, under villkor att i blivande kontrakt bleve stadgat, att den som icke fullgjort sin skatteplikt beträffande kommunal- och kronoskatt för nästföretgående året icke skulle få köpa spritdrycker. Magistraten hade tillstyrkt anbudets antagande, dock utan det av stadsfullmäktige beslutade villkoret. Kungl. Maj:ts befallningshavande beslöt i enlighet med magistratens hemställan. Häröver besvärade sig stadsfullmäktige hos Kungl. Maj:t, under yrkande att Kungl. Maj:t ville fastställa det av stadsfullmäktige förordade villkoret. Över besvären avgåvos yttranden av magistraten samt Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Magistraten förklarade sig hava tillstyrkt anbudets antagande utan det av stadsfullmäktige beslutade villkoret av den anledningen, att magistraten ansett, att förenämnda villkor icke kunde lagligen fastställas. Det hade synts magistraten, att en persons förmåga att betala skatt icke ägde samband med gällande bestämmelse därom, att spritbolags ändamål vore

att i sedlighetens intresse ordna och handhava detaljhandeln med brännvin. Om skattskyldig person till följd av sjukdom och därav följande arbetslöshet, brist på arbete, en omfattande försörjningsplikt eller andra därmed jämförliga orsaker icke vore i stånd att fullgöra sin skatteplikt, syntes detta icke böra beröva honom rättighet att inköpa spritdrycker. Villkoret vore för detta ändamål helt främmande, på samma gång som det vore alldeles godtyckligt. Vilket villkor som helst kunde ju då göras, såsom exempelvis att gift man eller den som hade hustru och barn att försörja icke finge köpa spritdrycker. Inskränkning måste enligt magistratens mening grundas därpå, att en person visat sig icke kunna måttligt begagna spritdrycker. Härav kunde ju också ofta följa, att hans utgifter för inköp av spritdrycker icke lämnade någonting över för betalning av de skatter, som han hade att erlægga. I detta fall låge det givetvis »i sedlighetens intresse» att förhindra en sådan person från återkomsten av spritdrycker.

Magistraten hemställde sålunda, då efter dess mening det av stadsfullmäktige beslutade villkoret icke stode i överensstämmelse med gällande lag, att Kungl. Maj:t måtte lämna besvären utan avseende.

Kungl. Maj:ts befallningshavande förklarade sig anse, att det icke vore överensstämmande med brännvinsförsäljningsförordningen att vid överlåtelse av brännvinshandel åt ett bolag uppställa villkor innefattande föreskrift, till vilka personer utminuterings finge ske eller icke. Detta vore en fråga som borde avgöras i enlighet med bolagets kontrollbestämmelser, vilka skulle fastställas av kontrollstyrelsen. Genom att uppställa dylika villkor skulle kontrollstyrelsens verksamhet till reglerande av brännvinsutminuterings beskäras, vilket ej syntes hava varit förutsatt vid lagstiftningen. Kungl. Maj:ts befallningshavande hade följaktligen ej ansett sig äga befogenhet att pröva giltigheten av ifrågavarande, för överlåtelsen uppställda villkor. Med åberopande härav hemställde befallningshavanden, att besvären måtte lämnas utan avseende. Kungl. Maj:t har numera fattat beslut i anledning av besvären och därvid, när Kungl. Maj:ts befallningshavande icke, på sätt jämlikt 15 § 9 mom. i brännvinsförsäljningsförordningen bort ske, meddelat beslut angående de av stadsfullmäktige föreslagna villkoren, med undanröjande av överklagade beslutet, visat målet åter till Kungl. Maj:ts befallningshavande, som hade att detsamma ånyo företaga och därmed vidare lagligen förfara.

Genom Kungl. Maj:ts nu återgivna beslut är visserligen avgjort, att det tillkommer Kungl. Maj:ts befallningshavande att fatta beslut angående det ifrågavarande villkoret, där detsamma på sätt i det refererade målet ägt rum genom behörig myndighet föreslagits till fastställande,

men spørsmålet, huruvida villkorets fastställande är förenligt med nu gällande bestämmelser i ämnet, har givetvis icke genom Kungl. Maj:ts nämnda beslut vunnit sin lösning.

*Utskottets
yttrande.*

Att ingå i prövning av sistnämnda spørsmål såsom en lagtolkningsfråga har vid behandlingen av den föreliggande motionen icke syntts utskottet vara påkallat. Motionären åsyftar, på sätt ovan meddelats, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte göra framställning, i syfte att vid fastställande av kontrollföreskrifter beträffande utminuterung av brännvin även villkoret om fullgjord skatteplikt måtte komma till användning. I fråga om sådana kontrollföreskrifter, som här avses, torde följande två stadganden i 15 § av gällande brännvinsförsäljningsförordning vara tillämpliga. I 2 mom. — sådant det lyder enligt kungl. förordning den 8 juni 1915 — föreskrives, att vid all utminuterung av brännvin bolag skall enligt grunder, som godkännas av kontrollstyrelsen, anordna verksam kontroll, till vilka personer och till vilken mängd försäljning i varje särskilt fall äger rum, och enligt 9 mom. — i dess lydelse jämligt kungl. förordning den 3 juni 1915 — är bolag pliktigt att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, Kungl. Maj:ts befallningshavande i andra ämnen än som i 1 mom. andra stycket av 15 § avses kan meddela i anledning av framställning från kontrollstyrelsen eller från lands- ting, stadsfullmäktige, allmän rådstuga eller kommunalstämma.^{*)} Kontrollföreskrifter i avseende å utminuterungen kunna sålunda meddelas dels av brännvinsförsäljningsbolagen dels av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Någon befogenhet för Kungl. Maj:t att i avseende å kontrollen över utminuterung av brännvin meddela föreskrifter eller direktiv synes däremot icke äga stöd i gällande bestämmelser. Den föreliggande motionens syfte torde därför i varje fall icke kunna nås utan ändring i brännvinsförsäljningsförordningen; och vid sådant förhållande har utskottet, på sätt nyss är antytt, ansett sig kunna avgiva yttrande i anledning av motionen utan att hava intagit ställning till frågan, huruvida Kungl. Maj:ts befallningshavande och brännvinsförsäljningsbolag kunna anses i gällande lagstiftning äga formellt stöd för fastställandet av ifråga- varande skattestreck.

Utskottet har i stället ansett sig böra bedöma den föreliggande frågan endast ur synpunkten av den föreslagna regelns lämplighet såsom ett led i det pågående lagstiftningsarbetet till nykterhetens främjande. Avgörande härvidlag har syntts utskottet vara huruvida skattestrecket

^{*)} De i 1 mom. andra stycket avsedda ämnen äro sådana, i vilka kontrollstyrelsen har att meddela föreskrifter, och röra huvudsakligen bolagens förvaltning.

står i överensstämmelse med den grundtanke, som bör vara vägledande för den individuella kontrollens anordnande.

Direktivet för den individuella kontrollen torde få anses ligga i den i 15 § 1 mom. brännvinsförsäljningsförordningen givna föreskriften, att bolag skall hava till ändamål endast att i sedlighetens intresse ordna och handhava detaljhandel med brännvin. Till klarläggande av innebörden av denna bestämmelse vill utskottet anföra ett uttalande av kontrollstyrelsen, vilket förekommer i ett styrelsens utlåtande över det förslag till anordnande av individuell kontroll vid utminuterung av brännvin, som genom proposition (nr 187) förelades 1915 års riksdag. Kontrollstyrelsen anförde (sid. 51 i nämnda proposition) följande.

Under det att i det förslag till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker, som Kungl. Maj:t framlagt för 1914 års riksdag, syftet med kontrollen funnits uttryckligen angivet — nämligen att försäljningen skulle ordnas så, att därmed åstadkommes så ringa skada som möjligt, för vilket ändamål det skulle iakttagas, att alkoholhaltiga drycker ej finge försälas eller från försäljningsställe utlämnas till den, om vilken skälig anledning förefunnes till antagande, att han skulle missbruka sådana eller med varans anskaffande tillhandagå någon, som gjort sig känd för sådant missbruk — funnes syftet med kontrollen i det år 1915 föreliggande förslaget icke uttryckligen angivet. Emellertid borde härvid som allmän norm få gälla bestämmelsen i 15 § 1 mom. brännvinsförsäljningsförordningen, enligt vilken bolaget är skyldigt att endast i sedlighetens intresse ordna och handhava detaljhandeln med brännvin. Nämnda bestämmelse kunde emellertid göras till föremål för olika tolkningar i det enskilda fallet. Det hade därför varit önskligt, om syftet med kontrollen hade i 1915 års förslag närmare angivits. Detta särskilt därför, att enligt 15 § 10 mom. i förslaget kontrollstyrelsen fått sig ålagt att pröva framställningar om åvägabringande av rättelse, när någon förmenade, att bolag obehörigen vägrat att till honom utminutera brännvin. I såväl de av nykterhetskommittén som av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslagen hade emellertid bestämmelsen i 15 § 1 mom. utbytt mot det allmänna direktivet för brännvinshandelns ordnande, att »därmed åstadkommes så ringa skada som möjligt». Under förutsättning att uttrycket »i sedlighetens intresse» vore nära sammanfallande med nämnda uttryck, ansåge sig styrelsen icke böra framställa yrkande om förtydligande i detta avseende, särskilt som den ifrågasatta författningen vore avsedd att få en provisorisk karaktär i avvaktan på genomförandet av en ny nykterhetslagstiftning.

Med denna tolkning torde i bestämmelsen om brännvinshandelns ordnande endast i sedlighetens intresse ligga, att kontrollen bör taga sikte på den skada, brännvinshandeln kan förorsaka och anpassa restriktionerna så, att denna skada såvitt möjligt förebygges. Skall detta ske genom ett fullständigt avstängande av en person från rätt att köpa brännvin, bör avstängandet följaktligen vara motiverat av hänsyn till den skada, denne person antages förorsaka sig själv eller andra, så länge han har tillgång till inköp av spritdrycker.

Nu torde det vara givet, att underlåten skattebetalning kan hava sin grund i en mångfald olika förhållanden av vitt skilda slag. Den kan bero på oförmåga, som härleder sig av stor försörjningsplikt, sjukdom, arbetslöshet eller andra av den skattskyldige icke förvållade orsaker. Försummelsen kan givetvis också bero på förhållanden, för vilka den skattskyldige bär skulden, kanske genom oförmåga att måttligt begagna spritdrycker. Men någon presumtion för att missbruk av sådana drycker skulle utgöra huvudsaklig eller ens bidragande orsak torde svårligen kunna anses ligga i själva försummelsen.

Utskottet har sålunda funnit, att den ifrågasatta regeln om fullgjord skatteplikt såsom villkor för rätt att inköpa brännvin icke låter inordna sig under den ledande grundtanken för den individuella kontroll, som enligt gällande lagstiftning skall utövas av brännvinsförsäljningsbolagen. Tvärtom synes det nämnda villkorets uppställande såsom regel vara ur synpunkten av nykterhetens befrämjande skäligen godtyckligt.

Däremot bör försummat fullgörande av skatteplikt i enskilda fall kunna giva anledning till undersökning, huruvida orsaken kan ligga i spritmissbruk, och vid den individuella kontrollens utövande har brännvinsförsäljningsbolag givetvis tillfälle att, utan att särskild bestämmelse härom meddelas, taga behörig hänsyn till på sådant sätt ådagalagd oförmåga att handhava spritdrycker.

På grund av vad sålunda anförts är det, enligt utskottets mening, varken påkallat eller lämpligt att i nykterhetens intresse fastställa såsom regel, att fullgjord skatteplikt skall utgöra villkor för rätt att inköpa brännvin. Därför kan utskottet, som, enligt vad ovan angivits, ansett sig böra bedöma det föreliggande förslaget uteslutande med hänsyn till dess värde ur nykterhetssynpunkt, icke förorda, att sådan lagstiftning kommer till stånd, som för genomförande av motionens syfte skulle erfordras.

Man torde kunna utgå ifrån, att kommuner, som hos brännvinsförsäljningsbolag gjort framställning om ifrågavarande regels fastställande, i många fall påverkats av önskan att härigenom erhålla ett bekvämt och verksamt medel att indriva skatter. Med den ståndpunkt utskottet intagit till den föreliggande frågan har utskottet saknat anledning att ingå i prövning av spørsmålet, huruvida brännvinsförsäljningsbolagen kunna anses böra under vissa förutsättningar tillhandagå de skatteindrivande myndigheterna med den hjälp, som uppställandet av den ifrågasatta regeln kan innebära för skatternas indrivande. Utskottet har i fråga härom endast velat såsom sin mening uttala, att, därest en bestämmelse om skyldighet

för bolagen att tillämpa en sådan regel skulle finnas böra ur skatteindrivningssynpunkt meddelas, densamma i varje fall icke bör framträda såsom ett led i den lagstiftning, som avser nykterhetens främjande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att herr Lindblads förevarande motion, I: 65, angående skrivelse till Konungen i syfte att villkor om fullgjord skatteplikt må komma till användning vid fastställande av kontrollföreskrifter beträffande utminuterering av brännvin, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 maj 1916.

På bevillningsutskottets vägnar:

K. G. KARLSSON.

Reservation

av herrar *K. A. Nilson, Jeansson i Kalmar, Rune, Elof Ljunggren* och *von Hofsten*, vilka ansett, att utskottets betänkande bort hava följande avfattning:

»Vid avgivande av yttrande — — — (= utskottet) — — — genom Kungl. Maj:ts nämnda beslut vunnit sin lösning.

Av den ovan lämnade redogörelsen för den inom kontrollstyrelsen verkställda utredningen framgår, att regeln om fullgjord skatteplikt såsom villkor för rätt att inköpa spritdrycker i betydande utsträckning tillämpas av brännvinsförsäljningsbolagen, att i flertalet fall, där nämnda regel tillämpas, framställning i sådant syfte gjorts av kommunal myndighet, att från åtskilliga kommuners sida sådan framställning blivit gjord utan att, åtminstone hittills, hava föranlett åsyftad påföljd samt att ett flertal bolag, som icke uppställt den ifrågavarande regeln, dock vid den individuella kontrollens utövande taga hänsyn till försummat fullgörande av skatteplikt.

Å ena sidan förekommer sålunda en inom landet ganska utbredd uppfattning om lämpligheten av att såsom villkor för rätt att inköpa spritdrycker uppställa fullgjord skatteplikt, å andra sidan är frågan, huruvida uppställandet av nämnda villkor står i överensstämmelse med gällande lagstiftning, i anledning av besvär i ett särskilt fall föremål för vederbörande myndigheters prövning.

Det har vid nu angivna förhållanden syntts utskottet önskvärt, att spørgsmålet om det ifrågavarande villkorets förenlighet med nu gällande lagstiftning på området får vinna sin slutliga lösning, utan att riksdagen dessförinnan intager ställning till den förevarande motionen.

Då utskottet sålunda går att hemställa, att motionen icke må föranleda någon riksdagens åtgärd, har utskottet velat uttryckligen betona, att därigenom icke avses att åstadkomma, att ifrågavarande bolag skola anse sig förhindrade att bibehålla fullgjord skatteplikt såsom villkor för rätt att inköpa brännvin.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att herr Lindblads förevarande motion, I: 65, angående skrivelse till Konungen i syfte att villkor om fullgjord skatteplikt må komma till användning vid fastställande av kontrollföreskrifter för utminutering av brännvin, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.